

**"МОНГОЛ УЛСЫГ 2021-2025 ОНД ХӨГЖҮҮЛЭХ ТАВАН ЖИЛИЙН ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ" -ИЙН
2024 ОНЫ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН
/Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам/**

№	Бодлогын зорилго, зорилт, арга хэмжээ[1]	Төсөв /сая төг/[2]		Үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлт[3]	Суурь түвшин[4]		Зорилтот түвшин[5]		Хэрэгжилт[6]	Хүрсэн түвшин буюу гүйцэтгэлийн хувь[7]	Тайлбар (Хүрээгүй бол шалтгаан нөхцөлийн тайлбар)[8]
		Төсөвлөсөн	Гүйцэтгэл		Он	Түвшин	Он	Түвшин			
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Зорилго 2.Нийгмийн суурь үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй, чанартай хүргэх тогтолцоог бэхжүүлж, эрдэм мэдлэгтэй, эрүүл чийрэг, нийгмийн идэвхтэй, хүнлэг, ёс суртахуунтай, дэлхийд үнэлэгдэх Монгол хүнийг төлөвшүүлж, гэр бүлд ээлтэй хүний хөгжлийн цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.											
Зорилт 2.3.Гэр бүлд ээлтэй бодлого хэрэгжүүлж, хүн амын тогтвортой өсөлт, хүний хөгжлийг дэмжинэ:											
1	2.3.1. Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, судалгаа, нотолгоонд суурилсан, гэр бүлд ээлтэй хөгжил, хамгааллын үр ашигтай тогтолцоог бүрдүүлнэ.	-	-	Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг батлуулах	2020	Хуулийн төслийг УИХ-д өргөн барьсан.	2024	Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлсэн байна.	Гэр бүлийн тухай хуулийн төслийг ХНХЯ-наас 2018 оны 11-р сарын 28-нд ХНХСайдын А/3494 тоот албан бичгээр Засгийн газарт хүргүүлсэн. Хуулийн төслийг Засгийн газрын 2018 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэн дэмжиж, УИХ-д өргөн мэдүүлэхээр тогтсон. Засгийн газраас УИХ-д 2019 оны 4 дүгээр сарын 8-нд өргөн барьсан. Гэр бүлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/ хуулийн төслийг 2020 оны 1 дүгээр сарын 21-ний өдөр УИХ-ын Хууль зүйн байнгын хороогоор хэлэлцэж, Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн хэлэлцэх эсэхийг Байнгын хорооны хуралдаанаар 80 хувь дэмжсэн. УИХ-ын чуулганы 2020 оны 01 дүгээр сарын 24-ний болон 30-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж, хэлэлцэх эсэхийг олонхи дэмжсэн. Гэсэн хэдий ч Засгийн газраас 2021 оны 4-р сарын 9-нд хуулийн	100	

									<p>төслийг эргүүлэн татсан. Эргүүлэн татсанаас хойш Хууль зүй, дотоод хэргийн яам нь Монгол Улсын хууль эрх зүйн салбарын шинэчлэлийн хүрээнд хариуцан ажилласан.</p> <p>Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга хуулийн төслийг ХЗДХЯ-тай хамтран боловсруулсан. Хуулийн төслийг Засгийн газраас 2023 оны 11 дүгээр сарын 3-ны өдөр УИХ-д өргөн барьсан. УИХ-ын Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах Ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллаж УИХ-аар хэлэлцүүлэх хуулийн төслийн саналын томъёоллыг бэлтгэсэн. Гэвч УИХ-ын 2024 оны ээлжит сонгуультай холбогдуулан хэлэлцэгдэж амжаагүй. Энэ хугацаанд Ажлын хэсэг, Дэд ажлын хэсгийн хурлыг 4 удаа, олон нийтийн хэлэлцүүлгийг 2 удаа, мэргэжлийн байгууллагын хэлэлцүүлгийг 2 удаа тус тус зохион байгуулсан. Мөн Үндэсний олон нийтийн телевизээр УИХ-ын гишүүд, ажлын дэд хэсэг, Иргэний нийгмийн байгууллага, судлаачид оролцсон шууд нэвтрүүлгийг зохион байгуулсан.</p>		
2	2.3.2. хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур	260.7 сая	260.7 сая төгрөг	Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадварыг	2020	Засгийн газрын тусгай сангийн	2024	Засгийн газрын тусгай сангийн	УИХ-ын 2021 оны 04 дүгээр сарын 08-ны өдрийн хуралдаанаар Засгийн газрын тусгай сангийн тухай	100	

<p>чадвар, техник сэтгэлгээ, төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эх, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлж, хүүхэд хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлнэ.</p>	<p>төгрөг</p>		<p>дэмжих, урамшуулах эрх зүйн орчин бүрдсэн байна.</p>	<p>тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал батлагдсан</p>	<p>тухай хуулийг болон дагалдан Хүүхдийн эрхийн тухай, Автотээврийн тухай хуулиудын нэмэлт өөрчлөлттийг батлуулсан байна.</p>	<p>хуулийг болон дагалдан Хүүхдийн эрхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт орж "16.6.Хүүхдэд зориулсан бүтээн байгуулалт, хүүхдийн хөгжил, хамгаалал, оролцоог дэмжих зориулалт бүхий Хүүхдийн төлөө сантай байна.", мөн 16.7-д "Энэ хуулийн 16.6-д заасан сангийн удирдлага, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, гүйцэтгэлийг тайлагнах, хянахтай холбогдсон харилцааг Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулиар зохицуулна." гэж заасан. Мөн хуулийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 212.4-т заасны дагуу Засгийн газрын 2021 оны 172 дугаар тогтоолоор "Хүүхдийн төлөө сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журмыг батлуулж, хэрэгжилтийг ханган ажилласан. Сан байгуулагдсанаас /2021 оноос/ хойших хугацаанд "Хүүхдийн төлөө фонд" ТББ-аас 2,077.3 сая төгрөг, иргэдээс хандиваар 17.1 сая төгрөг, Автотээврийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт орсоноор Автотээврийн хэрэгслийн улсын бүртгэлийн дугаар борлуулсны орлогоос 20,388.2 сая төгрөг, нийт 22,482.6 сая төгрөгийн орлого төвлүүлснээс журамд заасан болзол шалгуур хангасан хүүхдүүдэд шагнал урамшуулал олгох, дэмжлэг</p>	
--	---------------	--	---	---	---	---	--

								<p>үзүүлэхэд 287 хүүхдэд 690.0 сая төгрөг, үүнээс хөгжлийн бэрхшээлтэй 7 хүүхдэд дэмжлэг үзүүлэхэд 40.3 сая төгрөг зарцуулсан.</p> <p>2024.12 сарын байдлаар Хүүхдийн төлөө сангийн Төрийн сан дахь 100900039503 тоот дансанд 21,792.6 сая төгрөгийг үлдэгдэлтэй байна.</p> <p>Засгийн газрын 2024.10.23-ны өдрийн хуралдаанаар “Хүүхдийн төлөө сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журам”-ыг шинэчлэн батлуулсан.</p> <p>Журмын шинэчлэлээр:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хүүхдэд зориулсан барилга байгууламж шинээр барих; • Хүүхдэд зориулсан барилга байгууламжийг өргөтгөх, шинэчлэх; • Хүүхдэд зориулсан бүтээн байгуулалтад шаардлагатай тоног төхөөрөмж худалдан авах зохицуулалт тусган, хүрээг тогтоосон. 		
3	2.3.3. залуу гэр бүлийг дэмжсэн орчин нөхцөл сайжирна.	-	-	Нийт залуучуудын 40 хувьд гэр бүлийн зөвлөгөөг хүргэх	2020	ЗХТ-өөр үйлчлүүлсэн эн залуучуудын тоо 2020 онд 23 хувь	2024	ЗХТ-өөр үйлчлүүлсэн залуучуудын тоо 45 хувьд хүрсэн байна.	Соёл, спорт, аялал жуулчлал, залуучуудын яамны үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг Засгийн газрын 2024 оны 07 дугаар сарын 31-ний өдрийн 18 дугаар тогтоолоор баталж, Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилт, залуучуудын хөгжил, оролцооны асуудлыг Соёл, спорт, аялал жуулчлал, залуучуудын сайдын эрхлэх асуудалд хамааруулсан.	-

4	<p>Арга хэмжээ 2.3.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн, ахмад настанд ээлтэй, хүртээмжтэй орчин нөхцөлийг бүрдүүлж, хөдөлмөр эрхлэх боломжоор хангана.</p>	-	-	<p>1.Ахмад настны хөгжил хамгааллын үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх 2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон Саадгүй байдал, хүртээмжийн тухай анхдагч хуулийн төслийг боловсруулах: Үүнд: -Үзэл баримтлал 1 -Хуулийн төсөл 1 -Тандан судалгаа -Зардлын тооцоо 1 -Засгийн газрын хуралдааны тэмдэглэл 1. 3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй</p>	<p>1.Ахмад настны хөгжил хамгааллын үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжинэ. 2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрх, оролцоо, хөгжлийг дэмжих үндэсний хөтөлбөр 2018-2022 онд хэрэгжинэ. 3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хууль 2016 онд</p>	<p>1.Ахмад настны хөгжил хамгааллын үндэсний хөтөлбөрийн 2020 оны биелэлтийн дундаж 90.2 хувьтай буюу "Тодорхой үр дүнд хүрсэн гэж" үнэлэгдсэн. 2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрх, оролцоо, хөгжлийг дэмжих үндэсний хөтөлбөрийн 2020 оны биелэлтийн дундаж 81.0 хувьтай буюу "Тодорхой үр дүнд хүрсэн" гэж үнэлэгдсэн. 3. Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж</p>	2021-2025	<p>Хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийг хангасан байна. -Хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулсан байна. -Зардлын тооцоог боловсруулсан байна. -Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай болон 20-аас доошгүй бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах санал боловсруулсан байна. -ХБИ болон ахмад настны хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн байна.</p>	<p>1. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нийцүүлэх зорилгоор Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолын хавсралтаар "Ахмад настны хөгжил, хамгааллын үндэсний хөтөлбөр" нь хүчингүй болсон. 2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг 2023 оны 12 дугаар сард ХЗДХ-ийн сайдтай хамтран баталсан. Хуулийн төслийг 2024 оны 05 дугаар сард Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, 05 дугаар сарын 28-ны өдөр УИХ-д өргөн барьсан. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн "32.4. Өмнөх Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн хугацаанд хэлэлцэж батлаагүй хууль, тогтоолын төслийг хууль санаачлагчид нь буцаасанд тооцно" гэж заасан тул хуулийн төслийг дахин боловсруулж байна. 3."Саадгүй байдал, хүртээмжийн тухай" анхдагч хуулийн үзэл баримтлалыг 2024 оны 05 дугаар сард ХЗДХ-ийн сайдтай хамтран батлуулсан. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн "32.4. Өмнөх Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн хугацаанд хэлэлцэж батлаагүй хууль, тогтоолын төслийг хууль санаачлагчид нь буцаасанд</p>	100
---	--	---	---	--	---	---	-----------	---	---	-----

			<p>й хүний эрхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг батлуулах</p> <p>4. Саадгүй байдал, хүртээмжин тухай анхдагч хуулийн төслийг боловсруулан батлуулах</p> <p>5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн төвийг байгуулах</p> <p>6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, хөгжлийн нэгдсэн төвийг байгуулах</p> <p>7. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрдийг батлан хэрэгжүүлэх</p> <p>8. Ахмад настныг /ажилтныг/ тэтгэвэрт бэлтгэх</p>	<p>батлагдан хэрэгжиж байна.</p>	<p>буй</p> <p>Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хууль нь 12 бүлэг, 45 зүйлтэй. 4. Саадгүй байдал, хүртээмжин тухай анхдагч хуулийн төслийг боловсруулж байна.</p> <p>5. Орон нутаг одоогоор хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн төв байхгүй. 6. Одоогоор Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, хөгжлийн нэгдсэн төв байхгүй.</p> <p>8. 2020 онд 4000 гаруй байгууллага</p>		<p>тооцно” гэж заасан тул хуулийн төслийг дахин боловсруулж байна. Хуулийн төслийн холбогдох баримт бичгийн төсөл болох зардлын тооцоо, хэрэгцээ шаардлагын тандан судалгааг эцэслэн боловсруулсан. Мөн хуулийг дагалдан гарах 20 гаруй хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулаад байна.</p> <p>4. Азийн хөгжлийн банкны “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний оролцоог хангаж, үйлчилгээг сайжруулах” төслийн хүрээнд Дархан-Уул, Хөвсгөл, Дундговь, Дорнод, Ховд аймгийн ХБХТ-ийн барилгыг 2022 онд хүлээн авсан. Архангай аймагт баригдаж буй хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн төвийн барилга 50%-ийн гүйцэтгэлтэй байна.</p> <p>5. Азийн хөгжлийн банкны хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн санхүүжилтээр “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн оролцоог хангах, үйлчилгээг сайжруулах төсөл”-ийн хүрээнд Улаанбаатар хот дахь “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих төв”-ийг барьж, 2024 оны 06 дугаар сард ашиглалтад оруулж, хүлээн авсан.</p> <p>Засгийн газрын 2024 оны 10 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар</p>
--	--	--	---	----------------------------------	--	--	---

			жишиг загварыг хэрэгжүүлэ х.	хэрэгжүүл сэн.	<p>“Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих төв” Улсын төсөвт үйлдвэрийн газрыг Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газрын харьяанд байгуулахаар шийдвэрлэж, төвийн дүрмийг тогтоолын хавсралтаар баталсан.</p> <p>7. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт 2024 оны 11 дүгээр сарын байдлаар нийт 2569 иргэн хамрагдаж, 798 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 7,509,826,187 төгрөгийг зарцуулсан. Үүнээс:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих цогц арга хэмжээнд 6 иргэн хамрагдаж, 135,002,997 төгрөгийг; • Санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд 2205 иргэн хамрагдаж, 777 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 5,743,884,200 төгрөгийг; • Хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад 304 иргэн хамрагдаж, 67,881,400 төгрөгийг; • Борлуулалтын болон ажлын байрны түрээсийн дэмжлэгийн үйл ажиллагаанд 33 ирган хамрагдаж, 54,129,500 төгрөгийг • Ажил олгогчийг дэмжих арга хэмжээнд 21 иргэн
--	--	--	---------------------------------------	-------------------	--

хамрагдаж, 21 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 145,690,000 төгрөгийг;

- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бусад үйл ажиллагаанд 1,363,238,090 тус тус зарцуулсан байна.

8. Аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг “Тэтгэвэрт бэлтгэх” төлөвлөгөө баталж хэрэгжүүлэх, хэвшүүлэхэд Монголын ахмадын холбоо, төв, орон нутгийн байгууллагууд санаачилгатай ажиллаж эхний хагас жилд 650 аж ахуйн нэгж байгууллага төлөвлөгөө гаргасан нь хүрэх түвшнээс 50 хувиар илүү байна. Нийслэлд 115 аж ахуйн нэгж байгууллага, аймаг орон нутагт 435 аж ахуйн нэгж байгууллага тэтгэвэрт гарах төлөвлөгөө гарган ажиллаж байна. Тэтгэвэрт гарах насны ахмад настнуудад тэтгэвэрт гарах сэтгэл зүйн бэлтгэлтэй байх, тэтгэвэрт гараад ямар ажил эрхлэх боломжтой талаар зөвлөгөө өгөх, туслалцаа үзүүлэх, Тэтгэвэр тогтоолгоход бүрдүүлэх материалын бүрдлийг хэрхэн хангасан байх, ахмад ажилтны ажлын туршлага, мэдлэг чадварыг нь залуу хойч үед зааж сургах гэх мэт олон төрлийн үйл ажиллагааг төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлж байна.

5	2.3.5. хүүхдийн эрхийг дээдлэн, аливаа хэлбэрийн хүчирхийлэл, сэтгэл зүйн дарамт, хөдөлмөрийн мөлжлөгөөс ангид байлгах чиглэлээр эрх зүйн орчныг чангатгаж, хэрэгжилтэд хатуу хяналт тавих тогтолцоог бий болгоно.	96.3 сая төгрөг	96.3 сая төгрөг	Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлтийн төсөл боловсруулах	2020	Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үнэлгээ хийгдсэн.	2024	Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлтийн төслийг боловсруулж, УИХ-д өргөн мэдүүлсэн байна.	<p>Хүүхэд хамгааллын тухай хууль, хамт өргөн мэдүүлсэн 14 хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг УИХ-ын 2024 оны 01 дүгээр сарын 17-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар баталсан. Хууль 2024 оны 09 дүгээр сараас хэрэгжиж эхэлсэн ба хуулийг даган гарах дүрэм, журам, стандартыг боловсруулж батлах тухай Төрийн нарийн нарийн бичгийн даргын 2024 оны А/114, 115 дугаар тушаалыг баталж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. ГБХНХ-ын сайдын 2024 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдрийн А/33 дугаар тушаалаар баталсан. Үүнд. Хүүхэд асрах хувилбарт үйлчилгээ үзүүлэх журам, Хүүхэд, гэр бүлийн нийгмийн ажилтан ёс зүйн дүрэм, Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх аргачлал, заавар, Хүүхэд хамгааллын үйлчилгээ үзүүлэх хуулийн этгээдэд тавигдах шаардлага, магадлан итгэмжлэх журам батлагдсан. Засгийн газрын 2024 оны 142 дугаар тогтоолоор “Хүүхдийн эрхийн улсын байцаагчийн ажиллах дүрэм”, 143 дугаар тогтоолоор “Хүүхдийн эрхийн улсын байцаагчийн орон тоо”-г тус тус батлуулсан. Хүүхэд, гэр бүлийн нийгмийн ажилтанд нийгмийн ажлын үйлчилгээ явуулах эрх, мэргэшлийн зэрэг олгох, хүчингүй болгох</p>	100
---	--	-----------------	-----------------	--	------	---	------	---	---	-----

									<p>журам, болон бусад яамдтай хамтран батлах журмууд хянагдаж байна.</p> <p>-Мөн Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2024 оны "Хүүхэд хамгааллын тухай хууль, Нийгмийн даатгалын багц хуулийг олон нийтэд сурталчлан таниулах нөлөөллийн ажил зохион байгуулах тухай" А/40, А/67 дугаар тушаал батлуулж, хэрэгжилтийг ханган ажилласан. Зүүн бүсийн аймгуудад 2024 оны 03 дугаар сарын 04-07-ны өдрүүдэд, баруун, хойд, говийн, төвийн болон нийслэлийн бүсүүдэд 04 дүгээр сарын 16-аас 05 дугаар сарын 20-ны хугацаанд, салбарын бүх яамд, Цагдаагийн ерөнхий газар, Шүүх шинжилгээний ерөнхий газар, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Хил хамгаалах ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Харилцаа холбооны зохицуулах хороо, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, БЗД-ийн Ерөнхий боловсролын сургуулиудын Эцэг эхийн зөвлөлийн гишүүдэд 2024 оны 03-09 дүгээр сард зохион байгуулж, 6300 төрийн албан хаагч, 2800 эцэг, эхийн төлөөлөл оролцож, хууль шинэчлэлийн талаар мэдээлэлтэй болсон.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Зорилт 2.6.Хөдөлмөрийн зах зээлийн тэнцвэрт байдлыг хангах, хэрэгцээнд суурилсан хөдөлмөрийн хөлс, урамшууллын оновчтой тогтолцоог бэхжүүлнэ:

6	2.6.1. Хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн хууль тогтоомжийг шинэчилж, үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлсэн ,цалин хөлсний тогтолцоог боловсронгуй болгоно.	-	-	1.хөдөлмөрийн тухай хууль тогтоомжийг шинэчлэх 2.хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн хууль тогтоомжийг шинэчлэх	2020	1.ХТХ-ийн шинэчилсэн найруулгын төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлсэн .	2024	1.Хөдөлмөрийн тухай хууль тогтоомжийг шинэчлэгдсэн байна. 2. ХАБЭАТХ-д нэмэлт өөрчлөлт оруулсан байна.	1. Хөдөлмөрийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг УИХ-ын 2021 оны 7 дугаар сарын 2-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаараа баталсан. Хуулийг 2022 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс дагаж мөрдөж байна. 2. Нийгмийн даатгалын багц хууль шинэчлэгдэж байгаатай холбогдуулан хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах ажлын хэсгийг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2020 оны 11 дүгээр сарын 05-ны өдрийн А/214 дугаар тушаалаар байгуулан ажилласан. Энэ ажлын хүрээнд Дэлхийн банкны “Төсөв санхүүгийн тогтвортой байдлыг дэмжих” төслийн дэмжлэгтэйгээр хууль эрх зүйн актын зохицуулалт, уялдаа холбоог судлах дүн шинжилгээ хийж, дотоодын зөвлөхтэй хамтран ХАБЭА-н тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан.	70
7	2.6.2. ажилгүйдлийн даатгалын тогтолцоо боловсронгуй болж, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааг үр дүнд суурилсан санхүүжилтий	79,6 тэрбум төгрөг ХЭДС	11 сарын байдлаар 59,6 тэрбум төгрөг	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр – 5; Тушаал; удирдамж.	2021	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн 2023 оны 01 дүгээр тогтоолоор 2023 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа /хөтөлбөр/-г	2024	Хөтөлбөрүүдийн төслийг хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөр оруулан батлуулсан байна. Холбогдоох удирдамж, бичиг	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд зорилтот бүлгийн иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилгоор холбогдох хөтөлбөр, арга хэмжээ болон төслийг Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөр хэлэлцэн батлуулж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Энэ	100

	<p>н арга хэлбэрийг нэвтрүүлэн ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.</p>			<p>батлуулсан. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр 2023 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа /хөтөлбөр/-т хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээ, хөдөлмөрт бэлтгэх сургалт, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, түр ажлын байрыг дэмжих, Засгийн газар болон хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн тодорхойлсон хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 6 үйл ажиллагааны 34 арга</p>	<p>баримтыг сайдын тушаалаар батлуулсан байна.</p>	<p>Хүрээнд Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн 2024 оны 01 дүгээр тогтоолоор 2024 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа /хөтөлбөр/-г батлуулсан.</p> <p>Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр 2024 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа /хөтөлбөр/-т хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээ, хөдөлмөрт бэлтгэх сургалт, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, түр ажлын байрыг дэмжих, Засгийн газар болон хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн тодорхойлсон хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 6 үйл ажиллагааны 34 арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Энэ дагуу Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын А/39 дугаар тоот тушаалаар Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааны нэгдсэн удирдамж, зардлын жишиг хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна.</p>		
--	---	--	--	--	--	---	--	--

						хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.					
8	2.6.3. оюуны хөдөлмөрийг дэмжсэн цахим, зайн ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.	182, 8 сая	115 сая	Цахим, зайн ажлын байр	-	шинээр	2024	“Хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчлэлийг дэмжих төсөл”-ийн дэмжлэгтэйг эер цахим бизнес эрхлэлт, ур чадварын сургалт, зөвлөгөө мэдээлэл олгох цахим платформ бий болгох, тэдгээрийг цахимаар сургалтад хамруулах нөхцөлийг бүрдүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн байна.	Хөдөлмөрийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг 2021 оны 7 дугаар сард УИХ-аас баталж, хууль 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хэрэгжиж эхэлсэн. Хөдөлмөрийн гэрээний төрлүүдийг өргөжүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн гурвалсан харилцаа, ажлын бүтэн бус цагаар ажиллах, зайнаас ажиллах зэрэг хөдөлмөрийн гэрээний төрлөөс ажил үүргийн онцлогтой холбогдуулан сонгож байгуулахаар тусгасан. 2023 онд ХЭҮЗ-өөр “Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийг батлуулж, Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлэх, хөдөлмөрийн зах зээлд эргэн нэвтрэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор ажиллах хүчнээс гадуур байгаа эмэгтэйчүүдийг хөдөлмөр эрхлэхэд тулгарч буй бэрхшээлийг арилгаж, тэдэнд болон гэртээ удаан хугацаагаар хүүхдээ харж буй бага насны хүүхэдтэй ээжүүдэд хөдөлмөрлөх боломж олгох хүрээнд богино хугацааны ур чадвар олгох, гэрээс болон зайнаас ажиллахыг дэмжих сургалтуудыг 21 аймаг, 9 дүүргийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн.	100	

						<p>Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 2024 оны 11 дүгээр сарын байдлаар өссөн дүнгээр харуулвал Эмэгтэйчүүдэд зориулсан богино хугацааны ур чадварын сургалтад 661 иргэн хамрагдаж, 115,042,600 төгрөгийг зарцуулж, ажлын байр бий болгоход дэмжлэг үзүүлж байна.</p> <p>Улсын хэмжээнд хөдөлмөр эрхлэлтийн цогц үйлчилгээг олон улсын жишигт нийцсэн, ижил стандарт бүхий “Job center” төвүүдийг байгуулахаар төлөвлөж, Улаанбаатар хотод эхний төвүүд үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн.</p> <p>Энэхүү төвийн онцлог нь төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд нээгдэж байгаагаараа онцлог юм.</p> <p>“Job center” төвөөр үйлчлүүлсэнээр ажилгүй иргэн, ажил хайгч иргэн, ажил олоход хүндрэлтэй иргэн, ажил, мэргэжлийн зөвлөгөө, мэдээлэл авах хүсэлтэй иргэн, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, оюутан залуучууд, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхлэгч иргэн, гадаадад амьдарч байгаад эх орондоо болон ажил олгогч байгууллагууд нэг дор хөдөлмөр эрхлэлтийн цогц үйлчилгээг авахаас гадна цагийн ажил, зайнаас ажиллах ажилд зуучлагдах боломжтой болсон.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--

9	2.6.4. албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн бүртгэл, мэдээллийг сайжруулна.	-	-	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэдээллийн сан-1	-	-	2024	Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх 10 жилийн тоо, мэдээллийг үүсгэсэн байна.	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2023 оны А/150 дугаар тушаалаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг албан салбарт шилжүүлэхэд цахим систем болон цахим үйлчилгээнүүдийг дэмжих, хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн цахимаар албажуулах санал боловсруулан хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан. Тус ажлын хэсгийн шийдвэрээр албан бус эдийн засгийг бүртгэлжүүлэх, албажуулахад ашиглах системийн загвар /дизайн/ боловсруулах бэлтгэл ажлын хүрээнд бодлогын зөвлөмж боловсруулах мэдээллийн технологийн болон ахлах зөвлөх сонгон шалгаруулсан. Мэдээллийн технологийн болон ахлах зөвлөхүүд 2024 оны 05 дугаар сарын 21-30-ны өдрүүдэд холбогдох төрийн байгууллагуудын мэдээллийн системийн үйл ажиллагаатай танилцаж “Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг албажуулахад системийн шийдлийн боломжит хувилбар”, “Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн өнөөгийн байдлын тоон шинжилгээ, албажуулахад нөлөөлөх нөхцөл, боломж”-ийн талаарх судалгааг боловсруулж урьдчилсан тайланг 2024 оны 06 дугаар сарын 13-ны өдөр холбогдох яамд, агентлаг, нийгмийн	50	
---	--	---	---	---	---	---	------	---	---	----	--

10	2.6.5.төрийн албан хаагчдын цалинг инфляцийн түвшинтэй уялдуулан нэмэгдүүлнэ.	-	-	Санал боловсруулах	2020	2021-2022 оны төсөвт тусгагдаагүй	2024	2024 оны төсөвт тусгасан байна.	<p>түншлэлийн байгууллагуудыг оролцуулсан уулзалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа.</p> <p>Тус судалгааны үр дүнд албан салбар дахь албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн тоо 76759 буюу ХАА-н салбарыг оруулаагүй албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 35.6 хувийг хамарч байна. Мөн Албан бус салбар дахь албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн тоо 137871 буюу ХАА-н салбарыг оруулаагүй албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 64.0 хувийг хамарч байна.</p> <p>Зөвлөхүүдийн гаргасан бодлогын зөвлөмж нь албан бус салбарт хөдөлмөр эрхлэгчдийн бүртгэл, мэдээллийн цахим бааз бий болгох талаар суурь судалгааг хийж эхний тайланг 2024 оны 11 дүгээр сард тус яаманд ирүүлсэн. Цаашид төрийн холбогдох мэдээллийн системүүдийг ашиглан албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн цахим бүртгэлийн системийг хөгжүүлэх боломж бүрдэх юм.</p>	100

--	--	--	--

--	--

<p>8.0 хувиар төрийн албан хаагчдын цалинг нэмэгдүүлсэн. Засгийн газрын 2022 оны 107 дугаар тогтоолоор боловсрол, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, соёлын салбарын төрийн үйлчилгээний болон төрийн нийтлэг үйлчилгээний албан хаагчдын цалингийн доод хэмжээг цалингийн сүлжээний хамгийн өндөр буюу 5 дугаар шатлалаар тогтоож, төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 8.6 хувиар нэмэгдсэн.</p> <p>2023 онд төрийн албан хаагчдын цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ:</p> <p>Засгийн газраас төрийн албан хаагчдын цалин хөлстэй холбоотой дараах шийдвэрийг гаргаж, 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжүүлсэн. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Төрийн захиргааны албан тушаалын цалингийн сүлжээ нь 15 зэрэглэл тус бүрт 3-5 шатлалтай, төрийн тусгай албаны цалингийн сүлжээ нь 18 зэрэглэл тус бүрт 3-5 шатлалтай буюу нийт 153 ялгаатай цалинтай байсныг өөрчлөн төрийн захиргааны албан тушаалын 15 зэрэглэлийг 10, тусгай албаны 18 зэрэглэлийг 12 болгон нягтаршуулсан. Мөн
--

--	--	--	--

--	--

<p>үндсэн цалинг цалингийн шатлалын хамгийн өндрөөр нь тогтоон нэг шатлалтай болгосон.</p> <ul style="list-style-type: none">
• Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албанд анх ажилд орсон албан хаагч тасралтгүй 5 жил ажилласны дараагаас ажилласан жилийн нэмэгдэл авч эхэлдэг байсныг өөрчилж, төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдлийг жил бүрээр бодож олгодог болсон.
• Монгол Улсын Нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 20.4-т заасны дагуу нийслэл, дүүргийн төсвөөс санхүүждэг захиргааны байгууллагын төрийн захиргааны албан хаагчдын цалингийн хэмжээг нэмэгдүүлсэн. <p>Түүнчлэн, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тодотголын хүрээнд төрийн албан хаагчдын цалин хөлсийг 2023 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс дунджаар 40 хувиар нэмэгдүүлэн тогтоосон. Уг арга хэмжээний хүрээнд: Төрийн захиргааны албан хаагчдын болон шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, боловсрол, соёл урлаг, биеийн тамир, спортын салбарын төрийн мэргэжлийн үйлчилгээний албан хаагчдын үндсэн цалингийн доод хэмжээг 1.0</p>
--

--	--	--	--

--	--

сая төгрөгт хүргэсэн. Мөн төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг хангах чиг үүрэг бүхий нийтлэг үйлчилгээний албан хаагчдын цалингийн доод хэмжээ 750.0 мянган төгрөг болсон. Энэхүү арга хэмжээний үр дүнд шинжлэх ухааны салбарын албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 47.0 хувиар, эрүүл мэндийн салбарын албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 52.0 хувиар, бага, дунд боловсролын албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 30.0 хувиар, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 51.0 хувиар, соёл, урлагийн салбарын албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 64.0 хувиар, биеийн тамир, спортын салбарын албан хаагчдын үндсэн цалин дунджаар 58.0 хувиар тус тус нэмэгдлээ. Төрийн нийтлэг үйлчилгээний албан хаагчдын үндсэн цалин 26.0-31.0 хувиар нэмэгдсэн (2023 оны 1 дүгээр сарын 01-нээс 8 хувиар нэмэгдсэн).

2024 онд төрийн албан хаагчдын цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ:

Төрийн албан хаагчдын үндсэн цалинг инфляцийн түвшинтэй уялдуулан нэмэгдүүлэх зарчмыг баримтлан 2024 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс

									<p>төрийн нийтлэг үйлчилгээний албан хаагчдын үндсэн цалинг 20 хувиар, бусад төрийн албан хаагчдын цалинг 10 хувиар нэмэгдүүллээ. Мөн хөдөөгийн суманд ажиллаж байгаа 51.8 мянган төрийн албан хаагчид үндсэн цалингийн 40 хувь, харин аймгийн төвийн сум болон нийслэлийн алслагдсан гурван дүүрэгт ажиллаж байгаа 53.4 мянган төрийн албан хаагчид сар бүр үндсэн цалингийн 20 хувиар тус тус тооцож орон нутгийн нэмэгдлийг нийт 105.2 мянган төрийн албан хаагчид олгохоор болсон. Уг арга хэмжээний үр дүнд төрийн захиргааны болон төрийн мэргэжлийн үйлчилгээний албан хаагчдын үндсэн цалингийн доод хэмжээ 1.1 сая төгрөг (Суманд 1,540.0 мянган төгрөг, аймгийн төвийн сум болон алслагдсан гурван дүүрэгт 1,320.0 мянган төгрөг), төрийн нийтлэг үйлчилгээний албан хаагчдын үндсэн цалингийн доод хэмжээ 900.0 мянган төгрөг (Суманд 1,260.0 мянган төгрөг, аймгийн төвийн сум болон алслагдсан гурван дүүрэгт 1,080.0 мянган төгрөг) боллоо.</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

ГУРАВ. АМЬДРАЛЫН ЧАНАР БА ДУНДАЖ ДАВХАРГА

Зорилго 3.Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэн, хүн амыг орон сууцаар хангах тогтолцоог бий болгож, дундаж давхаргын хүрээг тэлж, амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

Зорилт 3.1.Нийгмийн хамгааллын тогтолцоог шинэчилнэ:

11	<p>3.1.1. нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжийг шинэчилж даатгуулагч олон эх үүсвэрээс тэтгэвэр авах нөхцөл бүрдэн, хуримтлалын нэгдсэн сан байгуулагдан иргэд бодит хуримтлалтай болох эрх зүйн шинэчлэл хийгдэнэ.</p>	-	-	Хуулийн төсөл	2020	<p>Нийгмийн даатгалын эрх зүйн шинэчлэл хийгдээгүй, олон давхаргат тэтгэврийн тогтолцоо бүрдээгүй байна.</p>	2024	<p>Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлсэн байна.</p>	<p>Нийгмийн даатгалын багц хууль болох Нийгмийн даатгалын ерөнхий, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн төслийг 2023 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр Улсын Их Хурлын нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэн баталсан. Нийгмийн даатгалын багц хууль хэрэгжснээр олон давхаргат тэтгэврийн тогтолцог нэвтрүүлэх, тэтгэврийн даатгалын тогтолцоог хуваарилалтаас хагас хуримтлалын тогтолцоонд үе шаттай шилүүлэх, тэтгэврийн нөөц сан бүрдүүлэх, тэтгэврийн даатгалын нэрийн дансны хийсвэр бичилтийг мөнгөжүүлэх, мөнгөжүүлсэн орлогоос өвлүүлэх зэрэг томоохон өөрчлөлтийг хийх хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлсэн. Мөн Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 29 дүгээр зүйл "Тэтгэврийн нөөц санг бүрдүүлэх, мөнгөжүүлсэн орлогыг өвлүүлэх"-ээр хагас хуримтлалын тогтолцоонд хэсэгчлэн шилжих, цаашид бүрэн хуримтлалын тогтолцоонд үе шаттай шилжих эрх зүйн орчин бүрдээд байна. Тухайлбал, 2024 оноос эхлэн Нийгмийн</p>	100
----	--	---	---	---------------	------	--	------	---	---	-----

							даатгалын ерөнхий хуулийн 29.3.1-д “энэ хуулийн 18.1-д заасан тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн хувь хэмжээний ажил олгогчийн 1.0, даатгуулагчийн 1.0, нийт 2.0 хувийн, энэ хуулийн 18.3-т заасан сайн дураар даатгуулагчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн хувь хэмжээний 2.0 хувийн шимтгэлийн орлого;” гэж заасны дагуу шимтгэлийн орлогыг хуримтлал болгох арга хэмжээ үе шаттай хэрэгжиж эхлэх юм.	
			Хуулийн төсөл боловсруулсан эсэх	2020	Шинээр боловсруулах	2024	Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2024 оны А/48 дугаар тушаалаар баталсан. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг тандан судалсан тухай тайлан, хуулийн төслийг дагах 13 хуулийн төсөл, үр нөлөөг үнэлсэн судалгааны тайлан, зардлын тооцоог боловсруулж дууссан. Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хууль нь хувийн нэмэлт тэтгэврийн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, хувийн нэмэлт тэтгэврийн хуримтлал үүсгэх, тэтгэврийн хуримтлалаас хөрөнгө оруулалт хийх, хувийн нэмэлт тэтгэвэр олгох, тэтгэвэр өвлүүлэх,	

								<p>мэдээллийн сан бүрдүүлэх, хяналт тавих, талуудын эрх ашгийг хамгаалахтай холбоотой харилцааг зохицуулна. Хувийн нэмэлт тэтгэврийн үйл ажиллагаа нь сайн дурын, шимтгэлд суурилсан, бүрэн хуримтлалын байх, үйл ажиллагаа, засаглал ил тод байх, санхүүгийн тогтвортой, бие даасан, найдвартай байх, өвлөгддөг байх зарчмыг баримтлан ажиллахаар хуулийн төсөлд тусгасан.</p> <p>Ажлын хэсгийн гишүүн байгууллагуудаас тус хуулийн төсөлд санал авахаар Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2024 оны 01/1211 дугаартай албан бичгээр санал авахаар хүргүүлээд байна. Мөн Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл, үзэл баримтлалын төсөлд яамны газар, нэгжээс санал авч нэгтгэн, хуулийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг хамтран батлахаар 2024 оны 01/1338 дугаартай албан бичгээр Сангийн сайд болон Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдад тус тус хүргүүлсэн болно.</p>		
			Хуримтлалын нэгдсэн сан байгуулагд аагүй байна.	2020	Шинээр боловсруулах	2024	Хуримтлалын нэгдсэн сангийн тухай хуулийн төслийг боловсруулсан байна.	Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдрийн чуулганы хуралдаанаар Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийг хэлэлцэн баталсан. Тус хуулиар газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх замаар тэгш,		

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

<p>шударга хүртээх, түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байхаар тооцож, хуримтлалын сангийн мөнгөн хөрөнгийг иргэн бүрд тэгш хуваарилж, уг мөнгөн хөрөнгийг хуримтлалын сангаар дамжуулан иргэний эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны зориулалтаар дэмжлэг үзүүлэх боломжийг хуульчилсан. Үндэсний баялгийн сангийн 2024 оны төсвийн тухай хуулиар Үндэсний баялгийн сангийн 2024 оны төсвийн орлогоос Хуримтлалын санд 499.5 тэрбум төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлэхээр баталсан. Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаар Монгол Улсын иргэн бүрд хуримтлалын нэрийн данс үүсгэх, хөтлөх, сангаас зарцуулалт хийх журмыг хэлэлцүүлж батлуулсан. Энэхүү журмаар иргэний хуримтлалын нэрийн дансыг үүсгэх, уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмалын боловсруулах салбарын төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд дэх төрийн эзэмших хувьцаа 34 хувьд ногдох ногдол ашгийг иргэдийн хуримтлалын нэрийн дансанд бүртгэх, жилд нэг удаа хүү тооцох зэргийг нарийвчлан тусгасан. Ингэснээр Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн дагуу 2024 оны 12</p>	
--	--

									дугаар сарын 20-ны өдөр Монгол Улсын 3 565.9 мянган иргэн Хуримтлалын нэрийн данстай болж, иргэн бүрт 135 мянган төгрөгийн ногдол ашгийг бүртгэсэн.		
12	3.1.2. Иргэн бүр нэрийн дансандаа бодит хуримтлалтай болж, дансны үлдэгдлийн тодорхой хувийг гэр бүлдээ өвлүүлэх нийгмийн даатгалын шинэчлэл хийгдэнэ	-	-	Хуулийн төсөл	2020	Хууль, эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна.	2024	Тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн тодорхой хэсгийг гэр бүлд нь өвлүүлэх зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан байна.	Монгол Улсын Засгийн газар нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийг боловсруулж 2023 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж, 2023 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр Улсын Их Хурлаас баталсан. Шинэчлэн батлагдсан Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 29 дүгээр зүйлд “Тэтгэврийн нөөц санг бүрдүүлэх, мөнгөжүүлсэн орлогыг өвлүүлэх” харилцааг зохицуулахаар тусгасан. Тэтгэврийн нөөц санг даатгуулагчийн төлөх шимтгэлийн 2 хувь, Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн дагуу улсын төсөвт шилжүүлсэн орлого, улсын төсвөөс олгох бусад орлогоос бүрдүүлэхээр хуульчилсан. Тухайлбал, 2024 оноос эхлэн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн 2.0 хувийн шимтгэлийн орлогыг хуримтлал болгох арга хэмжээ үе шаттай хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд 2024 оны 12 дугаар сарын байдлаар 214.2 тэрбум төгрөг бодитоор хуримтлагдсан байна.	100	
13	3.1.3. нийгмийн халамж зорилтод бүлэгт хүрч, халамжийн	20.3 тэрбум төгрөг	2024 оны 11 дүгээр сарын байдлаар 12.7	Хүнсний эрхийн бичгийн үйлчилгээн ий	2020	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын “Тушаалд	2024	Холбогдох журмыг шинэчилсэн байна.	Өрхийн амьжиргааны түвшинг тодорхойлох аргачлал, өрхийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн үйл ажиллагааны өнөөгийн	90	

	<p>үйлчилгээ ил, тод нээлттэй, чирэгдэлгүй болно.</p>		<p>тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.</p>	<p>хэрэгжилтийн байдалд судалгаа хийж, Хүнсний эрхийн бичиг олгох журамд өөрчлөлт оруулах шийдвэрийн төслийн боловсруулах</p>	<p>нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” 2018 оны 01 дүгээр сарын 22-ны өдрийн А/13 дугаар тушаал 2020 онд 242988 иргэнд нийт 52.2 тэрбум төгрөг зарцуулсан.</p>		<p>байдал, тулгамдаж буй асуудлыг танилцуулах, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал солилцох уулзалтыг зохион байгууллаа. Уулзалтаар Өрхийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн бүрдэл, мэдээллийн найдвартай байдал, захиргааны мэдээллийн шинэчлэлийг сайжруулах арга зам болон тус мэдээллийн санг ашиглан нийгмийн халамжийн үйлчилгээнд хамрагдах зорилтот өрх, иргэнийг сонгох журам дүрмийг сайжруулахаар шийдвэрлэлээ. “Хүнсний эрхийн бичиг олгох журам”-ын төслийг шинэчлэн боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2024.11.27-ны өдрийн “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” А/162 дугаар тушаалаар байгуулан журмын төслийг боловсруулан, журамд санал авахаар 2024 оны 11 дүгээр сарын 19-ний өдрийн “Санал авах тухай” 09/1292 дугаар албан бичгийг боловсруулан Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газарт хүргүүлж, ирүүлсэн саналыг журмын төсөлд тусгасан.</p>	
--	---	--	---	---	--	--	--	--

				Нийгмийн халамжийн арга хэмжээг нээлттэй, ил тод, олон нийтийн хяналттай, үр дүнтэй, хүнд сурталгүй, албан тушаалтнуудын оролцоогүй болгох зорилгоор цахим хэлбэрт шилжүүлэх	2020	Нийгмийн халамжийн Үйлчилгээн ний 30 хувийг цахимжуулсан байна.	2024	Нийгмийн халамжийн цахимжуулсан үйлчилгээний тоо 64 болж нэмэгдэн, иргэд үйлчилгээг чирэгдэлгүй, хялбар авах боломжтой болсон байна.	Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг 2020 оноос эхлэн үе шаттайгаар цахимжуулж, 64 төрлийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлж байна. Цахимжуулалтын хүрээнд бусад төрийн байгууллагын мэдээллийн найдвартай байдал, мэдээлэл солилцоо сайжирч байна. Цахимжуулснаар цаасны хэрэглээ буурч, иргэд хүссэн газраасаа, хүссэн цагтаа хүсэлт гаргах боломжтой болсноос гадна үйлчилгээ авах арилжааны банкаа сонгож дурын дансаа холбож байна. Нийгмийн халамжийн арга хэмжээ нээлттэй, ил тод, олон нийтийн хяналттай, үр дүнтэй, хүнд сурталгүй, албан тушаалтнуудын оролцоогүй болгоход чухал нөлөөтэй юм.	
14	3.1.4. Хүн амын бүлгүүдийн ялгаатай хэрэгцээ, нийгмийн хөгжлийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн нийгмийн хамгаалал, халамжийн үйлчилгээг үзүүлнэ.	-	-	Аргачлал батлуулах	2020	Аргачлал шинэчлэгд ээгүй.	2024	Нийгмийн халамжийг зорилтот бүлэгт чиглүүлсэн аргачлал батлагдсан байна.	Орлогыг орлуулан тооцох аргаар өрхийн амьжиргааны түвшинг тодорхойлох аргачлалыг хамгийн сүүлд Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2023 оны А/16, А/04 хамтарсан тушаалаар батлуулсан. Энэхүү аргачлалын дагуу ҮСХ, УБЕГ, НДЕГ, ХХҮЕГ, ТЕГ, АТҮТ, ГЗБЗЗГ, ТАЗ зэрэг байгууллагуудтай мэдээлэл солилцож цахим мэдээллийн санг бүрдүүлэн ажиллаж байна. 2020 онд Монгол Улсын ядуурлын түвшин 27.8 байсан бөгөөд энэ үед	90

						<p>нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн гишүүн – иргэнийг тодорхойлох босго шугамыг амьжиргааны түвшний үнэлгээний 409.679 ба түүнээс доош оноогоор тогтоож байсан.</p> <p>Харин 2022 онд Монгол Улсын ядуурлын түвшин 27.1 хувьтай байгаа тул түүнд харгалзах оноо буюу нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн гишүүн – иргэнийг тодорхойлох босго шугамыг амьжиргааны түвшний үнэлгээний 401.2 оноо болон түүнээс оноогоор тогтоох тухай Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын А/97 тушаалыг батлуулан Нийгмийн халамжийн дэмжлэг, туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн гишүүн иргэнийг тодорхойлон хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.</p> <p>Мөн нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн гишүүн – иргэнийг тодорхойлох босго шугамыг амьжиргааны түвшний үнэлгээний оноог тодорхойлох зорилгоор өрхийн гишүүн-иргэний мэдээллийг ЭМДЕГ, ТЕГ, НДЕГ, ҮСХ зэрэг төрийн байгууллагуудын мэдээллийн сангаас шаардлагатай мэдээллийг ХУР системээр дамжуулан авч өрхийн амьжиргааг</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--

								үнэлэх боломжийг бүрдүүлээд байна.		
			Ахмад настны тухай хууль, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх, халамжийн сангаас дэмжлэг хөнгөлөлт, үйлчилгээ үзүүлэх журмын төслийг боловсруулах	2020	ЗГ-ын 2017 оны 197 дугаар тогтоол	2024	Журмын төслийг боловсруулж, ЗГ-ын хуралдаан хэлэлцүүлэх ээр хүргүүлсэн байна.	Ахмад настны тухай хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлт, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд нийгмийн халамжийн сангаас дэмжлэг хөнгөлөлт, үйлчилгээ үзүүлэх журмын төслийг боловсрууллаа. Журмын төслүүдэд цахимжилттай холбоотой үйлчилгээний процесс, хяналт, үйлчилгээг хүргэх шат дамжлагыг багасгах зэрэг агуулгыг тусган боловсруулж, Засгийн газрын гишүүдээс санал авахаар хүргүүлсэн.		
15	3.1.5.нийгмийн даатгалын сангийн болон халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээг инфляцийн түвшин болон хүн амын амьжиргааны доод түвшинтэй уялдуулан нэмэгдүүлнэ.	-	-	Улсыг төсөв		2024	Улсын төсөв	Засгийн газрын 2023 оны 239 дүгээр тогтоолоор нийгмийн даатгалын сангаас олгож байгаа болон цэргийн алба хаасны тэтгэвэр авагчийн авч байгаа тэтгэврийн хэмжээг 2023 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс 10 хувиар нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын сангаас олгох бүрэн тэтгэврийн болон цэргийн алба хаасны тэтгэврийн доод хэмжээг 550.0 мянган төгрөгт, нийгмийн даатгалын сангаас олгох хувь тэнцүүлэн тогтоосон тэтгэврийн доод хэмжээг 440.0 мянган төгрөгт тус тус хүргэхээр баталсан. Дээрх арга хэмжээний хүрээнд нийт 486.0 мянган тэтгэвэр авагчийн тэтгэвэр	100	

нэмэгдэж, 555.0 мянган төгрөг байсан дундаж тэтгэвэр 685.6 мянган төгрөгт хүрч 2016 оны дундаж тэтгэврийн хэмжээтэй харьцуулахад 2.2 дахин нэмэгдсэн. Мөн 2024 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс тэтгэврийн хэмжээг дунджаар 10 хувиар нэмэгдүүлэхээр Монгол Улсын 2024 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2024 оны төсвийн тухай хуулиар тэтгэвэрт зарцуулах хөрөнгийн эх үүсвэрийг баталсан.

Нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээг цар тахлын үед нэмэгдүүлсэн 288 мянган төгрөгөөр олгохоор “Тогтоолд өөрчлөлд оруулах тухай” Засгийн газрын тогтоолын төслийг боловсруулж Засгийн газрын 2023 оны 3 дугаар тогтоолоор батлуулав. Ингэснээр нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээ 288 мянган төгрөгөөр шинэчлэн тогтоож, 70 мянга гаруй зорилтот бүлгийн иргэдийн нийгмийн баталгааг хангах боломж бүрдсэн. Нэмж шаардагдах 109.5 тэрбум хөрөнгийг 2023 оны халамжийн сангийн төсөвт тусгасан. Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, асаргааны тэтгэмжийн хэмжээг

нэмэгдүүлэхээр 2023 оны Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж, Улсын Их Хурлаар 2023 оны 6 дугаар сарын 16-ны өдөр эцэслэн батлуулсан. Мөн Засгийн газрын 2023 оны 6 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуралдаанаар халамжийн тэтгэвэр, асаргааны тэтгэмжийн хэмжээг дараах байдлаар шинэчлэн тогтоов. Үүнд:

- Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр 288 мянгаас 325 мянган төгрөг,
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн амьжиргааг дэмжих мөнгөн тэтгэмж 288 мянгаас 325 мянган төгрөг,
- Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг асарч байгаа иргэний тэтгэмж 84.5 мянгаас 275 мянган төгрөг,
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд асарч байгаа иргэний тэтгэмж 123.1 мянгаас 275 мянган төгрөг

Нэмэгдэлийн хэмжээг 2023 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс мөрдөж эхэлсэн. Ингэснээр нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээ 12.3%, 2020 оноос хойш нэмэгдээгүй байсан асаргааны тэтгэмжийн хэмжээ 2.2-3.2 дахин нэмэгдэв. 2023 онд Хүн амын амьжиргааны түвшин бүсүүдийн дундаж 282,880 төгрөг байгаа ба тэтгэврийн хэмжээ 7 сараас нэмэгдсэнээр АДТ-ээс 12.9 хувиар илүү болсон.

									<p>Мөн 2024 оны 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээг 375,000 төгрөг, асаргааны тэтгэмжийн хэмжээг 302,500 төгрөг болгон нэмэгдүүлсэн. 2024 оны 10 дугаар сарын мэдээгээр нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжид нийт 381.4 тэрбум төгрөг зарцуулсан байна. 2025 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээг 6 хувиар хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд олгох тэтгэмжийн хэмжээг 30 хувиар нэмэгдүүлэхээр Засгийн газрын тогтоолын төслийг боловсруулан санал авч байна. Монгол Улсын 2025 оны төсөвт нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд зориулж 27.4 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийг баталсан.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Зорилт 3.2. Өрх, гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцсэн өртөг бүхий сууцаар хангах тогтолцоог бүрдүүлнэ:

16	3.2.1. Нийгмийн даатгал төлдөг бага, дунд орлоготой иргэдийг анх удаа орон сууц худалдан авахад нь урьдчилгаа төлбөргүй, орон сууцны	-	-	-	2024	Байгалийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж, “Үндэсний баялгийн сангаар дамжуулан иргэдийг	2024	Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааг орон сууцны ипотекийн зээлийн эх үүсвэртэй урт хугацаанд уялдуулах талаар эрх зүйн орчны бүрдүүлэх.	Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр батлагдан хэрэгжиж байна. “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг тогтвортой хэрэгжүүлж, хөгжлийн тулгамдсан асуудлыг цаг алдалгүй, хурдтай шийдвэрлэхэд чиглэсэн Монгол Улсын Засгийн газрын ирэх дөрвөн жилийн үйл ажиллагааны	100	
----	--	---	---	---	------	---	------	--	---	-----	--

<p>хөнгөлөлттэй зээлд хамруулдаг тогтолцоог бий болгоно.</p>				<p>орон сууцтай болоход дэмжлэг үзүүлж, төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд орлогод нийцсэн орон сууцны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлж, орон сууцжуулалтыг эрчимжүүлэх талаар Бодлогын баримт бичигт тусгасан.</p>		<p>хөтөлбөрт Үндэсний баялгийн сангийн тогтолцоог бэхжүүлэх талаар тодорхой зорилтууд тусгагдсан. Тодруулбал, “байгалийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж, “Үндэсний баялгийн сангаар дамжуулан иргэдийг орон сууцтай болоход дэмжлэг үзүүлж, төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд орлогод нийцсэн орон сууцны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлж, орон сууцжуулалтыг эрчимжүүлнэ” гэж заасан. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулиар Ирээдүйн өв сан, хөгжлийн сан хуримтлалын сан гэсэн 3 төрөлжсөн сантай бөгөөд Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааны удирдлагыг Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Энэ хүрээнд Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааг орон сууцжуулалттай уялдуулах, урт хугацаанд ипотекийн зээлийн эх үүсвэрт хөрөнгө оруулах чиглэлээр тус яам орон сууцны бодлого хэрэгжүүлэгчид болон олон улсын байгууллагын төлөөлөл, банк санхүүгийн салбартай хамтарсан ажлын хэсэг байгуулж, салбар дундын хамтын ажиллагааг ханган ажиллаж байна. Засгийн газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--

								<p>179 дүгээр тогтоолын дагуу 2024 онд 499.5 тэрбум төгрөгийг Хуримтлалын санд төвлөрүүлэхээр шийдвэрлэсэн. Сангийн яам, Монголбанк хооронд 2024 оны 07 дугаар сарын 09-ний өдөр 81-0524/171 тоот “Хуримтлалын сангийн мөнгөн хөрөнгийг удирдах, арвижуулах гэрээ”-г байгуулсан бөгөөд Хуримтлалын сангийн Монголбанкн дахь төрийн сангийн 010164002141 тоот дансанд 2024 оны 12 дугаар сарын гүйцэтгэлээр 487.6 тэрбум төгрөг байршсан байна.</p> <p>Монголбанк Хуримтлалын сангийн мөнгөн хөрөнгө болох 499.5 тэрбум төгрөгийг орон сууцны ипотекийн хөтөлбөрт хөрөнгө оруулан ажиллаж байна. 2024 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдрийн байдлаар арилжааны 9 банкаар дамжуулан 402.4 тэрбум төгрөгийг ипотекийн зээлийн санхүүжилтэд олгосон бөгөөд үлдэгдэл дүн болох 97.1 тэрбум төгрөгийг 12 дугаар сарын эх үүсвэрийн хуваарилалтанд олгохоор хүлээгдэж байна. Хуримтлалын сангийн эх үүсвэрээр 5291 иргэн ипотекийн зээлд хамрагдсан. Үүнээс нийслэлд 3550, орон нутагт 1741 байна.</p> <p>2024 онд ипотекийн санхүүжилтийн эх үүсвэрт хуваарилсан 1.2 их наяд төгрөгийн /Хуримтлалын</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

								<p>сангийн эх үүсвэр-500.0 тэрбум, Монголбанкны эх үүсвэр-500.0 тэрбум, арилжааны банкны эх үүсвэр-250.0 тэрбум төгрөг/санхүүжилт нь энэ онд нийт 10 мянган иргэний зээлийн хүсэлтийг шийдвэрлэж байна. Ингэснээр 17 мянган иргэний 2 их наяд төгрөгийн зээлийн хүлээлт нь 6-12 сар хүртэлх хугацаагаар наашилж шийдвэрлэгдсэн. Үндэсний баялгийн сангийн 2025 оны төсвийн тухай хуульд Хуримтлалын санд хуульд заасан эх үүсвэр буюу уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмалын боловсруулах салбарын төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн ногдол ашгаас 507,114.8 сая төгрөг, хүүгийн орлогоор 55,013.4 сая төгрөг тус тус төвлөрүүлэхээр тусгасан. Түүнчлэн Хуримтлалын сангаас хийх хөрөнгө оруулалтаар дамжуулан орон сууцжуулалтыг эрчимжүүлж, хуримтлалыг хуульд заасан нөхцөлөөр арвижуулна. Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 09 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 01 дүгээр албан даалгаварт Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааг орон сууцны урт хугацааны санхүүжилттэй уялдуулах, тогтолцооны шинэчлэлийг эхлүүлэх, шаардлагатай эрх зүйн зохицуулалтыг хийх талаар тусгасан бөгөөд салбар</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	---	--

						<p>дундын хамтын ажиллагааг сайжруулах, нэгдсэн бодлого, шийдэл гаргах зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газраас Үндэсний баялгийн сан, орон сууцжуулалтын үндэсний хороог байгуулж, Ерөнхий сайдаар ахлуулан Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд дэд даргаар ажиллаж байна. Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааг орон сууцны урт хугацааны санхүүжилттэй уялдуулах, иргэдийг орон сууцжуулах асуудлаар салбар дундын хамтын ажиллагааг сайжруулах зорилгоор Хот байгуулалт, барилга, орон сууцжуулалтын яам, Монголбанк, Монголын ипотекийн корпораци, Монголын банкны холбоо, Нийслэлийн Засаг даргын тамгын газар, Шинэ сэргэлтийн бодлогын хурдасгуур төв, Нийслэлийн орон сууцны корпораци, Төрийн орон сууцны корпораци, Зээлийн батлан даалтын сан зэрэг холбогдох байгууллагууд хамтран “Хуримтлалын сан ба орон сууцны ипотекийн зээлийн санхүүжилт”-ийн талаар санал, загварын танилцуулгыг боловсруулж 2024 оны 08 дугаар сарын 29-ний өдөр Ерөнхий сайдад, 2024 оны 11 дүгээр сарын 18-ны өдөр Үндэсний баялгийн сайн, орон сууцжуулалтын үндэсний</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--

								<p>хорооны хуралд тус тус танилцуулсан.</p> <p>Жилд 20 мянга орчим иргэн орон сууцны зээлд хамрагдаж, гуравны нэг нь хөнгөлөлттэй зээлд, гуравны нэг нь арилжааны зээлд хамрагдаж, үлдсэн хэсэг нь зээлд хамрагдаж чадалгүй үлддэг.</p> <p>Иймээс ипотекийн зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, зорилтот бүлэгт чиглүүлэх зорилгоор тус яам Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн хүрээнд Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааг орон сууцны урт хугацааны санхүүжилттэй уялдуулах, хуримтлалын сангийн эх үүсвэрээр хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамрагдах Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын 2023 оны мэдээлэлд үндэслэн зорилтот бүлгийг тодорхойлж, Үндэсний баялгийн сан, орон сууцжуулалтын үндэсний хорооны хуралд танилцуулсан.</p>			
Зорилт 3.3. Хөдөлмөр эрхлэлт, бүтээлч санаачилга, хандлага болон ур чадварыг хөгжүүлэх, аж ахуй эрхлэлтийг дэмжсэн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ:											
17	3.3.1.залуучу удад бизнес эрхлэх зорилгодоо хүрэхэд шаардлагатай бүх төрлийн дэмжлэг, туслалцааг үзүүлэх, орчин,	874,8 сая төгрөг	395,1 сая төгрөг	Залуучуудыг хөдөлмөрт бэлтгэх төсөл /ЗГ-ын тогтоол/	-	Шинээр хийгдэж буй ажил	-	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр 2024 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаан Д Хөдөлмөрт бэлтгэх сургалтын	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр 2024 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд 2024 оны 11 дүгээр сарын байдлаар Хөдөлмөрт бэлтгэх сургалтын үйл ажиллагааны Залуучуудын сургалтын зөвлөгөөнд 1132 иргэн хамрагдаж, 49,584,800 төгрөгийг, санхүүгийн дэмжлэгийн үйл	100	

	нөхцөлийг бүрдүүлнэ.							үйл ажиллагаа болон Санхүүгийн дэмжлэгийн үйл ажиллагаанд Д Залуучуудын бизнес эрхлэх зөвлөгөө болон гарааны бизнес эрхлэгч залуучуудад санхүүгийн дэмжлэг олгохоор тусгасан байна.	Гарааны бизнес эрхлэгч залуучуудад санхүүгийн дэмжлэг олгох үйл ажиллагаанд 60 иргэн хамрагдаж, 18 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 345,680,000 төгрөгийг тус тус зарцуулсан.	
--	----------------------	--	--	--	--	--	--	---	---	--

ДӨРӨВ.ЭДИЙН ЗАСАГ

Зорилго 4.Засгийн газрын хугацаа тулсан гадаад өр төлбөрийг макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг алдагдуулахгүйгээр шийдвэрлэж, үр ашгийг дээшлүүлж, макро эдийн засгийн тэнцвэрт байдлыг хангаж, эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлнэ:

Зорилт 4.1.Засгийн газрын хугацаа тулсан гадаад өр төлбөрийг макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг алдагдуулахгүйгээр шийдвэрлэж, үр ашгийг дээшлүүлж, макро эдийн засгийн тэнцвэрт байдлыг хангаж, эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлнэ:

18	4.1.4.эдийн засаг жил бүр тогтвортой өсөж, ажил эрхлэлтийг тасралтгүй нэмэгдүүлнэ.	52,6 тэрбум төгрөг ХЭДС 13 тэрбум Дэлхийн банк	44,8 тэрбум төгрөг	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр – 5; Тушаал; удирдамж.	2020	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн 2024 оны 01 дүгээр тогтоолоор үндсэн 6 хөтөлбөрийг баталсан.	2024	Хөтөлбөрүүдийн төслийг хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөр оруулан батлуулсан байна. Холбогдох удирдамж, бичиг баримтыг сайдын тушаалаар батлуулсан байна.	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд зорилтот бүлгийн иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилгоор холбогдох хөтөлбөр, арга хэмжээ болон төслийг Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөр хэлэлцэн батлуулж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Энэ хүрээнд Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн 2024 оны 01 дүгээр тогтоолоор 2023 онд	100
----	--	--	--------------------	--	------	---	------	---	--	-----

							<p>хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа /хөтөлбөр/-г батлуулсан.</p> <p>Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр 2024 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа /хөтөлбөр/-т хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээ, хөдөлмөрт бэлтгэх сургалт, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, түр ажлын байрыг дэмжих, Засгийн газар болон хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн тодорхойлсон хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 6 үйл ажиллагааны 34 арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Энэ дагуу Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын А/39 дугаар тоот тушаалаар Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааны нэгдсэн удирдамж, зардлын жишиг хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна.</p> <p>Энэ хүрээнд 2024 оны 11 дүгээр сарын байдлаар Санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд нийт 6534 иргэн хамрагдаж, 8994 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 44,822,477,791.81 төгрөгийг зарцуулсан, хэрэгжилт 73.6 хувьтай байна. Үүнээс: Иргэнд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд 1454 иргэн хамрагдаж, 1349 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 11,452,069,000 төгрөгийг;</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Малчдыг малжуулах үйл ажиллагаанд 3137 иргэн хамрагдаж, 6274 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 25,128,069,500 төгрөгийг; Гарааны бизнес эрхлэгч залуучуудад санхүүгийн дэмжлэг олгох үйл ажиллагаанд 60 иргэн хамрагдаж, 18 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 345,680,000 төгрөгийг; Ахмадад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд 1211 иргэн хамрагдаж, 1211 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 7,351,550,000 төгрөгийг; Ажил олгогчийг дэмжих үйл ажиллагаанд 24 иргэн хамрагдаж, 24 иргэн ажлын байраар хангагдаж, 170,670,000 төгрөгийг; Түрээсийн болон борлуулалтын дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд 635 иргэн хамрагдаж, 360,658,560 төгрөгийг; Хүүхэд харах төв түрээсийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд 13 иргэн хамрагдаж, 13,780,730.81 төгрөгийг тус тус зарцуулсан байна.

Мөн Дэлхийн банкны зээлийн төслөөр Бичил бизнес эрхлэгч нарт зориулсан жижиг зээлийг арилжааны банкаар дамжуулан бичил бизнес эрхлэгчдэд 10-50 хүртэлх сая төгрөгийг хөдөө орон нутагт 6 хувийн хүүтэй, Улаанбаатар хотод 8,4 хувийн хүүтэйгээр 561 бичил

бизнес эрхлэгч нарт **13,2 тэрбум** төгрөгийн зээлийг олгосон бөгөөд 786 ажлын байр хадгалагдаж, 264 ажлын байр шинээр бий болсон.

Зорилт 4.3.Эдийн засгийг тэтгэсэн, уян хатан, цахим технологид суурилсан олон талт санхүүгийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ:

19	4.3.2.даатгалын салбарын тогтвортой байдлыг хангах хууль, эрх зүйн орчин бүрдэж, салбарын хамрах хүрээг нэмэгдүүлнэ.		Хуулийн төсөл боловсруулсан эсэх	2020	Шинээр боловсруулах	2024	Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төслийг боловсруулсан байна.	Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төслийг 01 дүгээр сарын 12-ны өдөр Улсын Их Хурлын нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэж, хэлэлцэх эсэхийг дэмжсэн. Улмаар нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийг УИХ-ын нэгдсэн чуулганаар хэлэлцүүлэхтэй холбогдуулан 10 аймаг, нийслэлд ахмадууд, залуучууд, сайн дураар даатгуулагчид, үйлдвэрчний эвлэлийн шат шатны байгууллага, ажил олгогчдын төлөөлөл, худалдаа аж үйлдвэрийн танхим, хуульчдын холбоо зэрэг газруудаар нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийг танилцуулж, хэлэлцүүлэн, иргэд олон нийтээс санал авах арга хэмжээг зохион байгуулсан. Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг Байнгын хороо болон Улсын Их хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал дүгнэлт боловсруулах чиг үүрэг бүхий ажлын дэд хэсгийн бүрэлдэхүүнийг 2023 оны 05 дугаар сарын 19-ний өдөр Улсын Их хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын	100	
----	--	--	----------------------------------	------	---------------------	------	---	---	-----	--

									байнгын хорооны дарга П.Анужин баталсан. Энэ дагуу Ажлын дэд хэсгийн гишүүд хуулийн төслийн санал дүгнэлт боловсруулан ажиллаж байна. Улсын Их Хурлын D parliament цахим хуудсанд хандан 21 дэмжсэн санал, зарим холбогдох хуулийн заалтуудад өөрчлөн найруулах 22 саналыг тус тус ирүүлсэн бөгөөд 17,560 дэмжсэн санал өгсөн байна. УИХ-ын 2023 оны намрын чуулганаар Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэхтэй холбогдуулан бэлтгэл ажлыг хангах үүднээс Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дэд ажлын хэсэг 12 удаа хуралдсан. Мөн Улсын Их хурлын Эдийн засгийн байнгын хорооны 2023 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдрийн хуралдаанаар уг хуулийг хэлэлцсэн.	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Зорилго 7.ДОЛОО.АМАР ТАЙВАН, АЮУЛГҮЙ НИЙГЭМ

Зорилт 7.3. Уламжлалт бус аюулын хүчин зүйлсийн болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох чадавхыг бэхжүүлж, төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ:

20	7.3.6.Иргэд гэр бүлдээ амар тайван, аюулгүй амьдрах орчин нөхцөлийг олгох, гэр бүлийн хүчирхийллийг бууруулах, хүүхдийн аюулгүй амьдрах	Төслийн хүрээнд 82.0 сая	Төслийн хүрээнд 82.0 сая	Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх үйлчилгээн ий чанар, хүртээмж дээшилж, үйлчилгээн ий бүртгэлийг цахимжуулсан байна.	2020	Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үйлчилгээ үзүүлэх мэдээллийн систем бий болсон.	2024	Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх мэдээллийн системд үйлчлүүлэгчдийн бүртгэлийг үүсгэж, мэдээллийг бүрэн	Хүүхэд, гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчдод мэдээлэл өгөх, урьдчилан сэргийлэх, хамгааллын үйлчилгээний мэдээллийн сан буюу etuslamj-ийг нэвтрүүлж, улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа Түр хамгаалах байр, Нэг цэгийн үйлчилгээний төвүүдийг холбосон. Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлсэн хамгааллын үйлчилгээний etuslamj.mn мэдээллийн	100
----	---	--------------------------	--------------------------	---	------	---	------	--	---	-----

	орчныг бүрдүүлнэ.						цахимжуулс ан байна.	<p>системийг “Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх нийгмийн ажил, үйлчилгээний бүртгэлийн нэгдсэн програм”, “Иргэд, олон нийтэд гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл, зөвлөгөө өгөх, хэрэглэгчийн програм” гэсэн 2 үндсэн хэсэгтэйгээр хөгжүүлж 2023 оны 03 дугаар сар хүртэл ашигласан бөгөөд Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн шинэчлэлтэй уялдуулж Хүүхэд хамгааллын компакт төслийн хүрээнд Дэлхийн Зөн Олон Улсын байгууллагатай хамтран Хүн худалдаалах гэмт хэргийн хохирогч хүүхдийн үйлчилгээний бүртгэл, түр хамгаалах байр, нэг цэгийн үйлчилгээний төвийн үйлчлүүлэгчдийн бүртгэл гэсэн 2 модуль бүхий “Хохирогч иргэдийн мэдээллийн систем”-ийг хөгжүүлэлт хийж хэрэглээнд нэвтрүүлээд байна. Энэ хүрээнд “Нийслэл 7 дүүрэг, 21 аймгийн “Түр хамгаалах байр”, “Нэг цэгийн үйлчилгээний төв”-ийн 50 гаруй мэргэжилтэн, албан хаагч, нийгмийн ажилтнуудыг танхимаар болон цахимаар хамруулан 2024 оны 09 дүгээр сард “Хохирогч иргэдийн мэдээллийн систем”-ийн сургалтыг зохион байгуулж, түр хамгаалах байр болон нэг цэгийн үйлчилгээний төвөөр үйлчлүүлсэн иргэдийн мэдээллийг</p>	
--	----------------------	--	--	--	--	--	-------------------------	--	--

									системд бүртгэн, ажиллаж байна.		
ЕС.УЛААНБААТАР БА ДАГУУЛ ХОТ											
Зорилго 9.1.Зорилго 9.1. Амьдрахад таатай, байгаль орчинд ээлтэй, хүн төвтэй ухаалаг хот болгон хөгжүүлнэ.											
21	9.1.1.нийгмийн үйлчилгээний байгууллагуудын (сургууль, цэцэрлэг, эрүүл мэнд, биеийн тамир, спортын байгууллага, залуучууд хөгжлийн төв, хүүхэд хамгаалах төв, асрамжийн газар гэх мэт) хүчин чадал, хүртээмжийг нэмэгдүүлсэн байна.	Улсын төсөв 193.7 сая	192.3 сая 11 сарын байдлаар	Түр хамгаалан байрлуулах үйлчилгээнд хамрагдсан хүний тоо	2018	19 Нэг цэгийн үйлчилгээний төв 20 Түр хамгаалах байр	2024	Түр хамгаалах байрны чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, хамгаалах байрны үйл ажиллагаа тогтворжсон байна.	Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд ¹ заасан 7 төрлийн тусламж, үйлчилгээг 39 Нэг цэгийн үйлчилгээний төв, Түр хамгаалах байр үзүүлж байгаа бөгөөд 2024 онд нийт 3502 иргэн үйлчилгээ авснаас 2456 хүүхэд, 1046 насанд хүрэгч байна. Үйлчилгээнд хамрагдсан байдлаар нь авч үзвэл: <ul style="list-style-type: none"> ➢ Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд 2625 хүүхэд ➢ Сэтгэл зүйн үйлчилгээнд 1565 хүүхэд ➢ Эрх зүйн туслалцаа 923 ➢ Боловсролын үйлчилгээ 1155 ➢ Нийгмийн халамж, хамгааллын үйлчилгээнд 1045 хүүхэд тус тус хамрагдсан байна. <p>Гэр бүлд үзүүлэх нийгмийн ажлын үйлчилгээнд тавих нийтлэг шаардлага стандартыг/MNS 7038:2024/ Стандарт, хэмжил зүйн газрын даргын</p>	100	ГББГ

¹ Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай Монгол улсын хууль (2016), 33.1; 35.3; 36.1

											2024 оны C/12 дугаар тушаалаар шинэчлэн батлуулсан. Стандартыг хэрэгжүүлснээр Монгол Улсын хэмжээнд гэр бүлийн аюулгүй байдлыг хангах, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, хосын харилцааг сайжруулах, тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх гэр бүлд чиглэсэн шууд болон шууд бус үйлчилгээг үзүүлэх юм.		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--